Закрутило, захурделило, замело — зима! Хотіли побродити по січневому лісі, а воно в ліс і ткнутися ніяк: замети до пояса. Та ще якраз знову метелиця розвихрилася. Довелося у знайомого лісника перечікувати.

Сидимо в теплій хаті, прислухаємося до протяжного завивання вітру в комині, кепкуємо з себе, що оце знайшли час вибратися на прогулянку. Лісник ставить на стіл відрового чайника, жартує:

— Ото як вип’ємо — до весни не так уже й багато залишиться. А там, дивись, і ваші зілля зазеленіють.

За склянкою чаю розмови, розмови. Про всяку всячину. І про рідкісні рослини, звичайно. Коли це лісникова мати — вісімдесятирічна бабуся, яка досі не встрявала в нашу балачку, — візьми та й скажи:

— А найрідкісніша трава саме у зимову пору й росте.

Коли надворі біла хуга завиває, а в хаті тепло-тепло і поспішати нікуди, — чому б і нісенітницю не послухати? Просимо: розкажіть та розкажіть.

— І сама тепер знаю, неправда це. Але ж цікаво. Було, ще моя мати розказувала, а мені страх кортіло хоч одним оком глянути на цю траву. Росте вона ніби по берегах річок і озер. Та тільки одну ніч росте — якраз у новорічну. Отож опівночі її лише й можна зірвати. Та зрячим вона до рук не дається, а тільки сліпим — вони її відчувають здалеку — очі їм поколює. Тому, коли хто захоче мати таку траву, то повинен просити сліпого, щоб нарвав її. А маючи її, можна перепливати найбурхливішу річку. З нею й риба добре ловиться. Вельми гарна трава! Я колись навіть просила сліпого Льонця нарвати її — розсердився, каже, мені й без того життя в очі коле, а тут ти зі своєю травою!..

— А нащо, мамо, вона була вам? — жартує лісник, підморгуючи. — Нашу річечку й так у будь-якому місці перебредеш — колін не замочиш.

— Все одно гарна трава! — стоїть на своєму бабуся, чи то забувши через старість, чого-то їй забажалося тієї трави мати, чи може, й не було такого бажання, а в старої про нього мимохіть вихопилося…

Непомітно розмова переходить виключно на казкові трави, яких узагалі й не існувало на світі, такі, що їх просто виростила буйна народна фантазія…

Людей завжди вабить незвичайне, дивовижне. Навіть коли воно вигадане, як оця неіснуюча новорічна трава. Така вже людська вдача. Тому й живуть тисячоліттями легенди про живу і мертву воду, про зачаровані ліси і річки, про всемогутнє зілля, з допомогою якого можна пізнати всі таємниці природи, стати справжнім володарем світу. Людина хотіла усе те мати, тому й створювала оті легенди собі на втіху.

Найчастіше таке чар-зілля у легендах не має назви. У давніх травниках доводилося читати: "Є трава, росте у воді, кінцем проти води, а як зірвеш і кинеш на воду, то попливе проти течії. Трава та, якщо носити при собі, усякого єретика і супротивника віджене…" Або: "Є трава, росте на горбках, верхнім кінцем у землю пнеться. Коли хтось траву ту риє на Іванів день і дає худобі, то худоба та року того від пошесті не загине…" Або ще: "Трава росте при великій річці, зривати її треба через золоту або срібну гривну, а хто носить при собі, той не буде боятися ні диявола, ні єретика, ні злої людини…"

Про одну з найдавніших таких безіменних диво-трав розповідає грецька легенда. Зросла ця трава з краплин крові титана Прометея. І саме завдяки їй вдалося відважним аргонавтам здобути у Колхіді знамените золоте руно.

А було це ось як.

Коли герої-аргонавти прибули в Колхіду, місцевий цар Еєт, вислухавши ватажка прибулих Ясона, мовив:

— Гаразд, ти матимеш золоте руно. Але спочатку зори поле моїм залізним плугом. А в плуг запряжи мідноногих биків, що дихають полум’ям. Тоді засій поле зубами дракона. Коли із драконових зубів повиростають закуті в панцирі воїни, поборися з ними і перебий їх. Здужаєш — дістанеш руно.

Навряд чи пощастило б Ясонові виконати це завдання. Але дочка колхідського царя Медея, палко закохана в юного героя, потай приготувала мазь із коріння трави, що виросла з Прометеєвої крові. Кожен, хто натирався цією маззю, на один день ставав невразливим ні для заліза, ні для міді, ні для вогню і діставав непереможну силу. Ця мазь і допомогла Ясонові здійснити нечуваний подвиг…

Коли ж та чи інша дивосильна рослина мала в легендах конкретну назву, то здебільшого назва ця збереглася й донині. Буває, що нині таку назву має якась рослина, та вона нічого спільного з колишнім чар-зіллям не має, хоча й викликає цікавість у багатьох. Ось і цього разу нам пригадався один смішний випадок.

Якось минулої осені ми йшли узліссям — я, Іван Михайлович та Андрій Дмитрович (так звати лісника). Тут мою увагу привернуло височеньке зілля, що росло над стежкою. Подекуди на ньому під листками жовтіли квітки, деінде — вже гойдалися продовгуваті коробочки. Я доторкнувся до однієї. Почувся легенький тріск і… коробочки не стало. На її місці теліпалися тоненькі спіральки. Це так умить скрутилися стінки коробочки, розбризкавши на всі боки насіння.

— Захотілося з розрив-травою погратися? — усміхнувся Іван Михайлович.

Почувши про розрив-траву, Андрій Дмитрович зупинився.

— То це і є розрив-трава? Дивно…

— Чому дивно?

— Не такою уявлялася. Я, знаєте, байку одну чув колись про розрив-траву. Хочете, розкажу?

І, не чекаючи згоди, почав:

— Так-от. Кажуть, сила в розрив-трави незвичайна є. Сік ніби у неї такий, що залізо переїдає. Тому в давнину дуже хотіли володіти нею злодії. Бо зручно як: засунув розрив-траву в будь-який замок, а він і розпався. Ні ключів добирати не треба, ні відмичок. Тільки, казали, знайти розрив-траву нелегко, дуже потайна вона. Той, хто хотів мати її, повинен був до хитрощів вдатися. А хитрість та була ось у чому. Треба знайти гніздо черепахи, дочекатися, коли сама черепаха подасться пастися, і густо обтикати його довгими залізними цвяхами. Черепаха повернеться, але крізь цвяхи проповзти не зможе. Тоді вона вирушить на пошуки розрив-трави, щоб нею у тому "частоколі" зробити прохід до гнізда…

— Ви що ж, справді вірили цьому?

— Вірив не вірив, але не сподівався, що вона отакенька.

— А яка ж?

— Ну, серйозніша трохи, чи що.

Ми довго сміялися усі троє.

Про все це ми згадували того січневого дня, перечікуючи в лісниковій хаті хурделицю.

Слово за словом, а час біжить. Іван Михайлович зирк у вікно.

— Еге, — каже, — а завірюхи-то вже й немає.

Поки одягалися та прощалися з привітними господарями — тут і сонечко блиснуло. Вперше за кілька днів.

Долаючи замет за заметом, ідемо до залізниці. А у вижолобку біля засніженої річечки виграють рожевуваті полиски. Ніби пелюстки незнаних квітів випромінювали своє казкове сяйво.